משניות מבוארות מסכת סנהדרין פרק ב

על שבעים ואחד. אין עושין סנהדראות לשבטים, דהיינו סנהדרי קטנה שהיו מושיבין בכל שבט ובכל עיר, אין מושיבין אותן אלא על בית דין של שבעים ואחד, כדאשכחן בנשיא שבעמשה סנהדרין לישראל על פי עצת יתרו, ומשה במקום שבעים ואחד היה. אין עושין עיר הנדחת שעבדו

ו סנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד, וקטנה של עשרים ושלשה. ומנין לגדולה שהיא של שבעים ואחד, שנאמר (במדבר יא) אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, ומשה בגביהן, הרי שבעים ואחד. רבי יהודה אומר, שבעים. ומנין לקטנה שהיא של עשרים ושלשה, שנאמר (שם לה) ושפטו העדה עדה מצלת, הרי כאן עשרים. ומנין לעדה שהיא עשרה, שנאמר (שם יד) עד מתי לעדה הרעה הזאת, יצאו יהושע וכלב. ומנין להביא עוד שלשה, ממשמע שנאמר (שמות כג) לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני שאהיה עמהם לטובה, כל העם אומרין לי אנו בפרתך, והוא אומר להן התברכו מן השמים. וכשנמברין אותו, כל העם מסבין על הארץ והוא מסב על הסנהדרין: ב המלך לא לדן ולא דנין אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו, לא חולץ ולא חולצין לאשתו, לא מיבמם ולא מיבמין לאשתו.

שרי עשרות, שיהא כל אחד מן הסנהדרין ראוי לשר על עשר אנשים מן העיר. דיפוח מעשרה לא מצינו שרדה.

פרק ב א) כהן גדול דן יכול להיות דן ודנין אותו בבית דין של שבעים ואחד בדיני נפשות כפרק קמא משנה ה. מעיד אם יודע עדות לבן המלך, ודוקא שהמלך נמצא שם, ומעידין אותו, חולץ לאשת אחיו שמת בלא בנים וחולצין לאשתו כשמת בלא בנים, ומיבמים את אשתו, אבל הוא אינו מיבם מפני שהוא אסור באלמנה, דתרתי (ויקרא כא, יד) "אלמנה ונרושה תקלה וגו' את אלה לא יקח", ואסור בין בן הראיסין בין מן הנשואין, ואף על פי שאמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה, ובראיסין יש רק לא תעשה, דבאלמנה מן הנשואין כתיב (שם) "כי אם בתולה מעמיו יקח" בתולה ולא בעולה, ולאו הבא מכלל עשה, ובאלמנה מן הראיסין אסור, דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, דאז אין בכר מצוה. מת לו מת, אינו יוצא אחר המטה, שמא יבוא לגנע מחמת טרדתו, אלא הן נכסין כלומר הם, נושאי המטה, יוצאים מן המבוי ואין נראין, והוא נגלה, ונכנס בתוך המבוי, הן נגלין והוא נכסה, דהיינו מה נגלה לפניהם, צריך להתכסות מהם שהם לא יראוהו. ויוצא עמהם עד פתח שער העיר, שבעיר איכא מבואות שיכול להתכסות מהן, אבל חוץ לעיר ליכא הכירא, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש כל עקר, שנאמר (ויקרא כא, יב) בכהן גדול אונן שמת לו מת "ומן המקדש לא יצא", כלל, ורבי מאיר דדייש ומן המקדש לא יצא, ומקדשתו לא יצא, דהיינו שיזדהר שלא יבוא לגיע בטמאה. ובחוץ העיר שיש מבואות יש היכר וזכרה. וכשהוא מנחם אחרים במת שאינו מקרובי דמתר לקוראו דאינו טרוד, וכשהוא חוזרין מן הקברות ונומלין בשורה לבנים האבלים, אינו הולך בערבוביא עם שאר העם, אלא דרך בלי העם עוברין בזה אחר זה ואבל אינו עומד ואומרים לו תתנחם מן השמים, והמנמנה קפן כהן גדול ממצעו בינו לבין העם שהוא הולך מימין כהן גדול ולכל העם משמאלו, ומצא אחרים באמצע. וכשהוא מתנחם מאחרים, כל העם אומרים לו אנו בקרתך, בנו תתבסה אתה, כלומר אנחנו תחתיך לכל הראוי לבא עליך, והוא אומר להם תתברכו מן השמים. וכשמברין אותו שמאכילין לו סעודת הברא, שהאבל אסור לו לאכל סעודה ראשונה משום חשש הקורבינו שאכילין אותו, כל העם מסבין על הארץ שהן מצטערין על עצרו, והוא מסב על הספסל בכבוד, ופירש הרמב"ם ספסל כסא נמוך. ב) המלך לא דן ולא דנין אותו, והיינו מלכי ישראל שאין שומעין לדברי חכמים, ומאחר שאין דנין אותו, אינו דן את אחרים, דתרמי (בפסח ב, א) "התקוששו וקושו" קשט שאין אחר כך קשט אחרים. אבל מלך במלכי בית דוד דן ודנין אותו, והיינו "בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט", לא מעיד שעלולתא היא אצלו, ולא מעידין אותו, שהרי אין דנין אותו. לא חולץ, דגנאי הוא לבית דין ורחק בפניו, ולא חולצין לאשתו שלא תבוא לרגשא, דאכוה לשאת אלמנתו המלך, לא מיבם דכל שאינה בחליצה אינה ביבום, ויבום גנאי הוא לו לקום על שם אחיו, ולא מיבמין לאשתו.

מסכת סנהדרין פרק ג משניות מבוארות

רבי יהודה אומר, אם רצה המלך לחלץ או ליבם הרשות בידו והוא זכור לטוב, אמרו לו חכמים אין שומעין לך, דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול, דתניא (דברים יז, טו) "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך. רבי נושאין אלמנתו, רבי יהודה אומר נושא המלך אלמנתו של מלך, שכן מצינו בדוד שנשא אלמנתו של שאול, שנאמר (שמואל-ב יב, ח) "ואתנה לך את בית אדניך ואת נשי אדניך בחיקך". ג) מת לו מת, אינו יוצא מפתח פלטרין שלו, שנגעי הוא למלך לחראות עגמת נפש לפני העם. רבי יהודה אומר אם רוצה לצאת אחר המטה יוצא, שכן מצינו בדוד שיצא אחר מטתו שנאמר (שמואל-ב ג, לא) "והמלך דוד הלך אחרי המטה". אמרו לו, לא היה הדבר, לא הלך ללוית המטה, אלא כדי לפיס את העם וצונך שעה משום שלום מלכות שלא יאמרו הבאנו צנה לחרגו, אבל בלא צנך אינו הולך. וכשמברין אותו סעודת הבראה, כל העם מסבין על הארץ והוא מסב על הדרגש מטה. ד) ומוציא המלך למלחמת הרשות מלחמת שאר עמים ישראל וחוץ מלחמת עמלק, קרויה מלחמת הרשות שלו בית דין של שבעים ואחד, ופורע גדר של אחרים לעשות לו דרך ללכת לשדהו ולכרמו, ואין נגיד מיבה. דרך המלך בלי אגם לעשות שעור אלא כפי מה שהוא צריך, ואינו מעקם מפני כרם של אחרים (עיין תו"ס). וכל העם בוזזין ונותנין לפניו, והוא נוטל חלק בראש, מחלק הבזה, דתניא (דברי הימים-א כט, כה) "וישמאהו לה' לנגיד וכלצולן לכהן", מה צדוק מחצה לו ומחצה לאחיו, דתניא (שמות כט, כה) "והיה לאהרן ולבניו" מחצה לאהרן ומחצה לבניו, כתוב בתורה (דברי הימים ז) "ולא ירבה לו נשים" המקרא הנתנה אלא שמונה עשרה, דתניא בברייתא דרבי דוד (שמואל-ב יב, ח) שהיה לו שש, ואמר לו נביא "ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה". דהיינו עוד פעמים שש. שיהיו לו שמונה עשרה, ויותר לא יקח אפילו לבדו, רבי יהודה אומר הוא לו ובלבד שלא יהיו מסירות הלב, דהא בקרא קאמר (דברי הימים יז, ח) "ולא יסור לבבו" וסוכר רבי יהודה דעד שמונה עשרה מתר אפילו בפרוצות, וקשרות אפילו יותר משמונה עשרה מתר. רבי שמעון אומר אפילו אחת ומסירה אחת לבו דבר זה לא יאשאנה וקשרות מתר עד שמונה עשרה. אם כן למה נאמר (שם) "ולא ירבה לו נשים", אפילו כשרה כאביגיל. דתנן אבל אם היו כשרים אינו יכול לפוסקן אפילו אמר מקדם שלא לחזר ולומר אין לי אלא אלו, ולכך הן נוגע בעדות ואינו יכול לפוסקן. בטלים, להרחיב דעתו ולהתגדל. וכסף וזהב לא ירבה לו מאד (שם יז) אלא כדי לתן אכסניא שכר החילות מדי שנה בשנה. וכותב לו ספר תורה לבד מספר תורה שכל אחד ואחד משיראל צריך לכתב לעצמו, לשמו דכתיב (שם יח) "וכתב לו את משנה התורה", יוצא לתלמה מוציאה עמו, נכנס הוא מכניסה עמו, יושב בדין היא עמו, מסב בסעודה היא כבנדו, שנאמר (שם) "ויהי עמו וקרא בו כל ימי חייו". ה) אין רוכבין על סוסו של מלך ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביו ולא בכתרו ולא באחד מכל כלי משמישו, ואין רואין אצמת אחיו כשהוא מסתפר כשמגלח שער ראשו, ולא רואין אותו כשהוא ערום ולא רואין אותו בבית המרחץ, ובשעה שיצא אותו "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך".

פרק ג א) דיני ממונות בשלשה שאמר התנא בפרק הנשואין בשלשה שנים ראשון, כיצד, כששניהם מתרצין, זה נוטל בורר לו דין אחד, והשני נוטל בורר לו דין אחד, ובורר לו דין אחד, הדיינים בורין לזן עוד דין אחד, ומתוך כך יצא דין אמת לאמתו דעיניהו בעלי דינים, דסובר החיב הלא אינו בעצמו ברדתי' האחד, ואם היה יכול לסמך בכותבי היה מנהפך, וגם הדין השלישי הלא בברר מדעת שניהם, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים שני הדיינים בורין לזן אחד בלא דעת שני בעלי דינים, כדי שלא יהא לבו אם לבם, ובבמקום דגם לרבי מאיר דעת הדיינים בעינן לשיבב עמהם אדם הגון, ומחלקתם אם בעינן בעינן דעת בעלי דינים. זה פוסל דינו של זה שיכול לומר לא אדון בפני הבזה, דתניא בברית המשפט בבסוריא שהיו יודיסון שאינם יודעין הדין והורה לדון שלהם רבים עליהם, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אימתי בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין אותו, כל העם מסבין על הארץ שהן מצטערין על עצרו, והוא מסב על הספסל בכבוד, ופירש הרמב"ם ספסל כסא נמוך. ב) המלך לא דן ולא דנין אותו, והיינו מלכי ישראל שאין שומעין לדברי חכמים, ומאחר שאין דנין אותו, אינו דן את אחרים, דתרמי (בפסח ב, א) "התקוששו וקושו" קשט שאין אחר כך קשט אחרים. אבל מלך במלכי בית דוד דן ודנין אותו, והיינו "בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט", לא מעיד שעלולתא היא אצלו, ולא מעידין אותו, שהרי אין דנין אותו. לא חולץ, דגנאי הוא לבית דין ורחק בפניו, ולא חולצין לאשתו שלא תבוא לרגשא, דאכוה לשאת אלמנתו המלך, לא מיבם דכל שאינה בחליצה אינה ביבום, ויבום גנאי הוא לו לקום על שם אחיו, ולא מיבמין לאשתו. דאכוה לשאת אלמנתו.

רבי יהודה אומר, אם רצה לחלוץ או ליבם, יכור לטוב. אמרו לו, אין שומעין לו. ואין נושאין אלמנתו. רבי יהודה אומר, נושא המלך אלמנתו שלו מלך, שכן מצינו בדוד שנשא אלמנתו של שאול, שנאמר (שמואל-ב יב) "ואתנה לך את בית אדניך ואת נשי אדניך בחיקך". ג מת לו מת, אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. רבי יהודה אומר, אם רוצה לצאת אחר המטה, יוצא, שכן מצינו בדוד שיצא אחר מטתו שנאמר (שם ג) "והמלך דוד הלך אחרי המטה". אמרו לו, לא היה הדבר אלא לפיס את העם. וכשמברין אותו, כל העם מסבין על הארץ והוא מסב על הדרגש: ד ומוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של שבעים ואחד. ופורע לעשות לו דרך, ואין מחמין בידו. דרך המלך לא שעור. וכל העם בוזזין ונותנין לפניו, והוא נוטל חלק בראש, לא יארבה לו נשים, אלא שמונה עשרה. רבי יהודה אומר, מרבה הוא לו ובלבד שלא יהו מסירות את לבו. רבי שמעון אומר, אפילו אחת מסירה את לבו, הרי זה לא ישאנה. אם כן למה נאמר (דברים יז) "ולא יארבה לו נשים, אפילו כאביגיל. (שם) לא יארבה לו סוסים, אלא כדי מרבדכנו. (שם) וכסף וזהב לא ירבה לו מאד, אלא כדי לתן אכסניא. וכותב לו ספר תורה לשמו. יוצא למלחמה, מוציאה עמו. נכנס, מכניסה עמו. יושב בדין, היא עמו. מסב, היא כנגדו. (שם) והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו: ה אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשין בשרביו, ואין רואין אותו כשהוא מסתפר ולא כשהוא ערום ולא בבית המרחץ, שנאמר (שם) שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך:

פרק ג א דיני ממונות, בשלשה. זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, ושניהן בוררין להן אחד, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, שני הדיינים בוררין להן עוד אחד. זה פוסל דינו של זה וזה פוסל דינו של זה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אימתי, בזמן שמביא עליהן ראיה שהן קרובין או פסולין, אבל אם היו כשרים, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, אימתי, בזמן שהוא מביא עליהם ראיה שהן קרובים או פסולים. אבל אם היו כשרים אינו יכול לפוסקן אפילו אמר מקדם יש לי שתי כתי עדים, הלא יכול לחזר ולומר אין לי אלא אלו, ולכך הן נוגע בעדות ואינו יכול לפוסקן. ממחין! מפגרא בגמרא דהכי פרושו, כך הנה בהנה". דהיינו עוד פעמים שש. שיהיו לו שמונה עשרה, ויותר לא יקח אפילו בדבר. רבי יהודה אומר הוא לו ובלבד שלא יהיו מסירות הלב, דהא בקרא קאמר (דברים יז, ח) "ולא יסור לבבו" וסוכר רבי יהודה דעד שמונה עשרה מתר אפילו בפרוצות, וקשרות אפילו יותר משמונה עשרה מתר. רבי שמעון אומר אפילו אחת ומסירה אחת לבו דבר זה לא יאשאנה וקשרות מתר עד שמונה עשרה. אם כן למה נאמר (שם) "ולא יארבה לו נשים", אפילו כשרה כאביגיל. דתנן אבל אם היו כשרים אינו יכול לפוסקן אפילו אמר מקדם לא יבא לי אלא אלו, ולכך הן נוגע בעדות ואינו יכול לפוסקן. דתניא (דברי הימים-א כט, כה) "וישמאהו לה' לנגיד וכלצולן לכהן", מה צדוק מחצה לו ומחצה לאחיו, דכתיב (שמות כט, כה) "והיה לאהרן ולבניו" מחצה לאהרן ומחצה לבניו, כתוב בתורה (דברים יז) "ולא יארבה לו נשים" המקרא הנתנה אלא שמונה עשרה, דתניא בברייתא דרבי דוד (שמואל-ב יב, ח) שהיה לו שש, ואמר לו נביא "ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה". דהיינו עוד פעמים שש. שיהיו לו שמונה עשרה, ויותר לא יקח אפילו בדבר. רבי יהודה אומר הוא לו ובלבד שלא יהיו מסירות הלב, דהא בקרא קאמר (דברים יז, ח) "ולא יסור לבבו" וסוכר רבי יהודה דעד שמונה עשרה מתר אפילו בפרוצות, וקשרות אפילו יותר משמונה עשרה מתר. רבי שמעון אומר אפילו אחת ומסירה אחת לבו דבר זה לא יאשאנה וקשרות מתר עד שמונה עשרה. אם כן למה נאמר (שם) "ולא יארבה לו נשים", אפילו כשרה כאביגיל. דתנן אבל אם היו כשרים אינו יכול לפוסקן אפילו אמר מרבדכנו (רכבו ופרשיו כדי לתלחם באויביו ולא סוסים